

RESUME

Der er "no free lunch" i kampen for at skabe bæredygtig udvikling, siger økonom Inge Røpke. Øget brug af vind, sol og biomasse i stedet for olie vil nemlig også belaste miljøet, selvom disse energiformer ikke udleder CO². Det viser nye tal og beregningsmetoder, der er skabt inden for den økologiske økonomi – et internationalt forskningsområde

i vækst, som Inge Røpke tilhører. I interviewet argumenterer hun for, hvorfor BNP bør udskiftes med økologisk økonomi som det centrale mål for samfundenes økonomiske

udvikling. Det vil blandt andet medføre, at den enkelte borgers forbrug i den rige del af verden skal sænkes, og på samfundsniveau at målet om vækst tages op til revision.

udvikling. Det vil blandt andet medføre, at den enkelte borgers forbrug i den rige del af verden skal sænkes, og på samfundsniveau at målet om vækst tages op til revision.

Ud med BNP – ind med økologisk økonomi

Hvis vi vil undgå en miljøkatastrofe i fremtiden, skal vi ikke styre efter fortsat vækst i BNP og forbrug. I stedet skal vi tage udgangspunkt i den økologiske økonomis syn på samfundet som en levende organisme. Det anbefaler økonom Inge Røpke.

miljø- og beskæftigelsehensyn, men i stedet bruges krisen som undskyldning for at nedprioritere miljøet, fx i landbruget."

Hvilke økonomiske mål er det, som I fortæller for økologisk økonomi vil have ind ved siden af de gængse økonomiske nøgletal?

"Først og fremmest mål for vores forbrug af energi og materialer, så vi kan se, hvor hårdt vi belaster naturen med vores adfærd. Det kan fx beregnes, hvor stor en andel af den biomasse, der årligt fremstilles af planterne ved fotosyntese, vi mennesker lægger beslag på. Andre mål opgør den samlede størrelse af energi- og materialestrømme og af menneskers arealbeslaglæggelse."

Kan du konkretisere de mål?

"Et populært mål er de såkaldte økologiske fodaftryk, der opgør, hvor meget areal der går til at producere en given vare. Hvis du tager en burger, kræves afgrøder, der giver mel til bollen og foder til koen, som igen skal have et areal at græsse på. Det omregnes til direkte arealbeslaglæggelse. Der til kommer, at bollen skal bages i en ovn, og bøffen steges på en pande, og det medfører CO²-udledning. Det omregnes til en form for virtuel arealbeslaglæggelse for, hvor meget skov der skal til for at opsuge CO²-mængden ved burgerfabrikation."

Hvad er facit, når man lægger menneskeheds direkte og indirekte arealbeslaglæggelse sammen?

Af Lars Lønstrup, freelancejournalist Foto Michael Daugaard

Vi har en mulighed for at bekæmpe klimaforandringerne og ødelæggelsen af jordens økosystemer. Men det kræver, at vi udskifter BNP som den centrale økonomiske målsætning i vores samfund med målsætninger fra økologisk økonomi.

Det mener økonom Inge Røpke, der er lektor ved DTU Management, sektionen for Innovation og Bæredygtighed.

Hendes kritik af BNP, som har været den dominerende målsætning i verdensøkonomien siden 1930'erne, går på, at BNP sætter vækst op som et ubetinget gode. Men jagten på vækst fører til ødelæggelse af vores miljø og klima, mener Inge Røpke. Og derfor vil hun udskifte BNP med økologisk økonomis målsætninger.

Hvad er økologisk økonomi?

"Det er et økonomisk forskningsområde, som begyndte at tage form for 40 år siden og har vokset sig stærkt inden for de seneste 20. Det er tværfagligt – med basis i naturvidenskabelig viden, samtidig med at det inddrager indsigt fra sociologi og antropologi. Vores udgangspunkt er at se samfundet som en metabolisk organisme,

det vil sige en organisme med 'fordøjelse'. Organismen trækker på energi og materialer fra biosfæren, og des større organismen er i forhold til biosfæren, des større er risikoen for, at vi sætter livsbetingelserne for mennesker over styr."

Det lyder lidt langhåret?

"Det er det ikke. Faktisk er det meget konkret. Naturen er efterhånden blevet den væsentligste begrænsende ressource for økonomien."

Men får vores miljø ikke allerede så stor opmærksomhed og mediedækning – i kraft af alarmerende FN-rapporter, klimatopmøder og stærke globale græsrodsorganisationer blandt andet – at beslutningstagere på alle niveauer allerede tager hensyn til miljøet?

"Slet ikke i tilstrækkelig grad. En effektiv håndtering af klimaproblemerne har lange udsigter, og de alarmerende trusler mod økosystemerne har stadig svært ved overhovedet at komme på dagsordenen. Det ville være oplagt at bruge den økonomiske krise som anledning til at kombinere

”At vi hvert år overforbruger jordens naturressourcer med en faktor 1,5. Planeten skulle altså være 50 procent større, hvis den skulle være i stand til at levere det, vi kræver – og samtidig bevare balancen. Beregningerne viser også, at ubalancen vokser hvert eneste år.”

Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande med hensyn til arealbeslaglæggelse?
”Vi ligger ifølge alle beregninger helt i top. I den seneste WWF-rapport ligger vores relative arealbeslaglæggelse ligefrem over USAs.”

Kan det virkelig passe, at den enkelte dansker belaster miljøet mere end den enkelte amerikaner?

”Det lyder umiddelbart mærkeligt, ja. Man kan godt sætte spørgsmålstejn ved de præcise afgrænsninger af det materialeforbrug, som beregningerne hviler på. Samt ved måden at beregne data på.”

Dermed siger du også, at fodaftryk og andre nye økologiske beregningsmetoder er behæftet med større vilkårlighed og usikkerhed end ældre og mere etablerede mål som BNP, ikke?

”Målene bliver bedre med tiden, men der er også store afgrænsnings- og definitionsproblemer med BNP. For at lave statistik skal man fastlægge nogle konventioner om, hvad der er med og ikke med. Og det vil altid føre til mange vilkårlige og indimellem helt absurde beslutninger.”

“Hvert år overforbruger vi jordens naturressourcer med en faktor 1,5... Beregningerne viser også, at ubalancen vokser hvert eneste år”

Inge Røpke, økonom

Hvilke absurde beslutninger mener du, der er truffet i konstruktionen af BNP?

”Det klassiske eksempel er to biler, der støder sammen. Det giver ifølge BNP-logikken en masse produktion af samfundsmæssig værdi i form af oprydning, operationer osv., og så stiger BNP. Et andet eksempel på, at BNP sammenblander udgifter og indtægter, er, at det danske BNP stiger, når vi opbruger vores oliereserver. Men også her er der snarere tale om uøkonomisk vækst, som den kendte økologiske økonom Herman Daly kalder det i bogen 'Ecological Economics and Sustainable Development'.”

Men i økologiske økonomer er i undertal. De fleste økonomer anvender og henviser til BNP som et pålideligt redskab. Og lige så mange bestrider, at vækst og bæredygtig udvikling er modsætninger?

”Det er rigtigt, at de fleste økonomer tror, at den teknologiske udvikling vil løse vores miljø- og klimaproblemer, og at væksten kan fortsætte i det uendelige. Men der er dog efterhånden også en del mainstreamkritik af BNP. Eksempelvis i den rapport, som Stiglitz, Sen og Fitoussi udarbejdede i 2009. Men det afspejles ikke i den praktiske økonomiske politik.”

Har flertallet af økonomer ikke en pointe: Hvorfor skulle menneskets evne til at skabe ny teknologi ikke kunne sikre både vækst og bæredygtig udvikling?

”Så længe vækst er ensbetydende med vækst i forbruget, bliver det svært at forene med bæredygtighed. Teknologiudvik-

lingen og produktionen styres af, hvad vi som forbrugere vil betale for, snarere end hvad miljøet har brug for. I øjeblikket er det fx nye biler, rejser, smart tøj, computere og elektroniske gadgets. Og derfor bliver væksten snarere brugt på at undergrave miljøet end på at forbedre det, så længe pengene ligger i forbrugernes lommer.”

Så du vil tilbageholde en større del af borgernes rådighedsbeløb og lade staten afgøre, hvilke teknologiinvesteringer de skal anvendes til?

”For andre end de fattige grupper vil jeg gerne mindske rådighedsbeløbet, ja. Hvis det kombineres med højere priser på energi og materialer, vil det også få private investeringer til at gå i en mere bæredygtig retning.”

Men det er jo et klart politisk synspunkt – også i forhold til en fordelingspolitisk diskussion?

”Det anerkender jeg. Men jeg mener ikke, du kan have kvalificerede holdninger på dette område uden samtidig at tænke politisk. Og mit synspunkt er hverken mere eller mindre politisk end mainstreamøkonomernes tillid til markedernes automatik.”

Et andet problem er, at vi, selv hvis der blev investeret meget mere i miljøforbedrende teknologi, stadig ville få svært ved at skabe bæredygtig udvikling, mener du. Hvorfor det?

”Fordi udvikling af vedvarende energiformer også har naturmæssige omkostninger. Mange vil gerne erstatte olie med biomasse. Men bruger vi for meget biomasse - eksempelvis ved at fælde skovene - truer vi økosystemerne og får tørke og andre problemer.”

Hvad med vind- og solenergi?

”Det er heller ikke gratis. Elektronik til både sol- og vindenergi anvender mineraler, der skal hentes op af jorden ved minedrift. Det er dyrt og sviner meget. Dertil kom-

Så længe vækst er ensbetydende med vækst i forbruget, bliver det svært at forene med bæredygtighed, siger Inge Røpke.

mer, at vindmøller kræver meget plads og støj så meget, at området omkring dem bliver ubeboeligt. Der er kort sagt *no free lunch* i kampen for at skabe bæredygtig udvikling.”

Og derfor mener du, at vejen til et bedre miljø er at sætte forbrugsvæksten i vores del af verden i stå. Men er det ikke et fuldstændig urealistisk projekt?

”Ikke hvis flere og flere indser, at alternativet er den miljømæssige katastrofe, som vi bevæger os hen imod lige nu. Så bliver spørgsmålet, om vi vil afværge den ved at lave en ordnet nedgang i vækst, produktion og miljøbelastning, eller om vi vil vente med at sætte ind, til katastrofen er indtrådt.”

Hvordan bevarer du selv troen på, at økologisk økonomi kan få indflydelse på verden, når den i dag så åbenlyst bevæger sig i vækstorienteret retning?

”Jeg tror på, at folks måde at se verden på gradvist kan ændre sig. Det oplever jeg somme tider helt konkret, når jeg underviser. Mange studerende er jo meget interesserede i vækstkritikken – lad os håbe, at de vil lave verden om.”

Hvis man vil læse mere om økologisk økonomi, henviser Inge Røpke til forskerne Herman Daly, Joan Martinez-Alier, Tim Jackson, Clive Spash og Arild Vatn. Herhjemme er Ole Gravgård Pedersen eksperten i materialestrømsanalyser. ■

INGE RØPKE

- 58 år.
- Cand.polit., 1981, Københavns Universitet.
- Ph.d. i samfundsvidenskab, 2006, RUC.
- Lektor ved Institut for Planlægning, Innovation og Ledelse, DTU.
- Underviser og forsker i økologisk økonomi og i samspillet mellem teknologi og hverdagsliv, forbrug og miljø.
- Har blandt andet skrevet om økologisk økonomis nyere

historie og redigeret 'Recent Developments in Ecological Economics' sammen med J. Martinez-Alier i 2008.

Seneste videnskabelige artikler:

'Information and communication technologies – A new round of household electrification'. Sammen med T.H. Christensen og J.O. Jensen. Energy Policy nr. 38, 2010.

'Ecological Economics: consumption drivers and impacts'. I: C. Lever-Tracy (Ed). Routledge Handbook of Climate Change and Society, 2010.

WWW

Læs tidligere forskerinterview på djoef.dk/forskerinterview